

34. Паньків М. Покутський музей в Станіславі / Михайло Паньків // Наукові записки Івано-Франківського краєзнавчого музею. – Івано-Франківськ, 2003. – Вип. 7–8. – С. 240–242.
35. Савчук Б. Українські самодіяльні музеї в Галичині у 20–30-х роках ХХ ст. / Борис Савчук // Історичні пам'ятки Галичини : матеріали наук. краєзнавчої конф., (Львів, 26 жовт. 2000 р.). – Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2001. – С. 111–117.
36. Сидор О. Іларіон Свенціцький і реставраційна справа в національному музеї у Львові / Олег Сидор // Пам'ятки України. – 1996. – Ч. 3–4. – С. 106–109.
37. Сидор О. Національний музей у Львові в історії музейництва Галичини кінця ХІХ – початку ХХ ст. / Олег Сидор // Літопис національного музею у Львові. – Львів, 2004. – Ч. 3. – С. 5–33.
38. Скрипник Г. А. Етнографічні музеї України: становлення і розвиток / Г. А. Скрипник. – К. : Наук. думка, 1989. – 304 с.
39. Скрипник Г. А. Українське етнографічне музейництво: становлення та розвиток : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.05 “Етнологія” / Г. А. Скрипник. – К., 1998. – 40 с.
40. Сухий О. Іларіон Семенович Свенціцький: шлях до українства / Олексій Сухий // Мова, література і музеєзнавство у науковій спадщині І. Свенціцького : зб. наук. праць / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів, 2004. – С. 9–36.
41. Танащик Д. Д. Про долю західноукраїнських музейних колекцій та приватних збірок у роки Першої світової війни / Д. Д. Танащик // Питання історії України : зб. наук. статей. – Чернівці : Золоті литаври, 1999. – № 3. – С. 380–384.
42. Терський С. З історії колекціонування археологічних пам'яток львівськими науковими та музейними осередками у ХІХ – першій половині ХХ ст. (за архівними матеріалами та колекціями Львівського історичного музею) / Святослав Терський // Історичні пам'ятки Галичини : матеріали ІІІ наук. краєзнавчої конф., 19 листоп. 2004 р. / [редкол. В. Голубко та ін.] ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2005. – С. 43–54.
43. Хить М. Історія музею НТШ у документах фонду НТШ ЦДІАЛ України / М. Хить // Матеріали краєзнавчої конференції. – Львів, 2002. – С. 89–94.
44. Хить М. Музей НТШ 1914–1939 рр. / М. Хить // Історичні пам'ятки Галичини : матеріали ІІІ наук. краєзнавчої конф., (Львів, 19 листоп. 2004 р.) / [редкол. В. Голубко та ін.] ; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2005. – С. 26–35.

В статтє выделен и проанализирован ряд историографических проблем музейного движения Галиции 30-х гг. ХІХ – 30-х гг. ХХ вв. Сделан вывод о необходимости подготовки профессиональными историками комплексных исследований проблемы.

Ключевые слова: туристско-краеведческое движение, Галиция, музеи, историография.

The number of historiographical problems of museum movement in Galicia in the 30th XIX – 30th XX centuries are outlined and analyzed. The conclusion about the need of complex researches by professional historians of the problems is done.

Key words: tourism and local lore movement, Galicia, museums, historiography.

УДК 94 (477)-061.2:94(438) “1947/1989”

ББК 63. 3

Олександра Сагайдак, Наталія Стецюк

НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНЦІВ У ПОЛЬЩІ (1947–1989 рр.): ПОЛЬСЬКА ІСТОРИОГРАФІЯ

У статті на базі вивчення широкого кола літератури розкрито стан наукової розробки питання національно-культурної діяльності українців у Польщі. Зокрема, охарактеризовано праці польських істориків комуністичних часів щодо становища української меншини повоєнної доби, проаналізовано роботи польських науковців діаспори та сучасних істориків.

Ключові слова: національно-культурна діяльність українців, українська меншина, польська історіографія, діаспора.

Національно-культурне життя української меншини в Польщі 1947–1989 рр. є важливим фрагментом спільної історії України та Польщі. У вітчизняній історіографії практично немає жодної цілісної праці, спеціально присвяченої вивченню цього питання. Проблема є досить актуальною і в той самий час дискусійною в середовищі дослід-

ників і подана лише фрагментарно в публікаціях з історії українсько-польських стосунків та української діаспори. Метою дослідження є комплексний аналіз польської історіографії, використовуючи хронологічну періодизацію.

У перших повоєнних працях польських істориків про тогочасне життя українського населення в Польщі акцентувалося переважно на боротьбі комуністичної влади з УПА.

Так, Я.Герхард, автор численних статей, які масово розтиражовувалися в ПНР у 50-ті рр. ХХ ст., трактував акцію “Вісла” як остаточний етап “очищення південно-східного регіону від українських націоналістичних банд”. Він стверджував, що загони УПА, які діяли в Польщі, були тими ж, які діяли в Західній Україні: начебто вони були змушені перейти до Польщі через ефективні дії НКВС [32]. Він був серед тих, як зазначає Г.Мотика, хто “пропонував утворити в Бещадах “національну святиню”, на зразок полів битв під Верденом і Ватерлоо” [13, с.87]. Цей стереотип, який широко пропагувала влада, мав на меті “заспокоїти тугу за кресами”. За словами Я.Кольбушевського, автора книги “Креси”, “коли політичні зміни усунули за межі Польщі після Другої світової війни Східні Карпати, своєрідну роль їхнього символічного замітника зайняли Бещади” [44, с.208]. Однак формування такого символу автоматично усувало позитивну роль українців у розвитку цього регіону, навпаки, наділяло їх лише негативними якостями, “ненавистю до поляків”, прагненням до винищення всього польського.

На думку Г.Мотики, комуністична пропаганда таким чином створювала образ двох українців: “доброго” і “злого”. “Добрий” українець – комуніст, який “від 1941 року воював у лавах радянських партизанів або, принаймні, їм симпатизував, був прибічником СРСР”. “Злий” українець боровся за незалежну Україну, співпрацював з нацистами, тероризував поляків, євреїв, комуністів. “Саме слово “самостійність” стає образою, а герб України тризуб – знаком, що символізує злочини”, – зазначає Г.Мотика [13, с.88].

Аналіз публікацій пропагандистського характеру, зокрема, авторства Й.Чаплі [24], І.Блюма [23] та інших, дає можливість глибше зрозуміти сприйняття польським населенням українських переселенців, відтворити всю складність ситуації, у якій вони опинилися на нових місцях проживання, установити фактори, що вплинули на вибір форм їхньої самоорганізації.

Серед масиву праць польських істориків комуністичних часів виділяється робота В.Щесняка й З.Шоти “Дорога в нікуди” (1973). Написана згідно з ідеологією, проте її наклад на вимогу радянського посольства було вилучено з продажу. Справа в тому, що монографія містила багато фактів з діяльності ОУН і УПА, які проливали світло на дійсний стан речей. Робота закінчується описом операції “Вісла” та її трагічних наслідків для українців у Польщі [64].

У 60–70-ті рр. у ПНР було видано чимало праць, автори яких намагалися пояснити необхідність проведення акції “Вісла” економічними факторами, а також описували життя переселенців на нових землях. Так, Л.Желінський аналізував усі переваги осадництва на північних і західних землях ПНР [68], А.Квілецький [45; 46] і К.Пудло [56; 57] створили образ ідеального побуту лемків на нових місцях проживання, М.Вінницький [65] ідеалізував ставлення місцевої влади до українського осадництва в Ольштинському воєводстві тощо.

Особливе значення в поширенні правдивої інформації про національно-культурне життя українців у Польщі не лише в польському суспільстві, а й у світі мали публікації 1980-х рр., випущені в самвидаві. На увагу заслуговують праці В.Мокрого, Б.Скарадзінського (псевдонім К.Подляскі) [52]. Зокрема, праця Б.Скарадзінського “Білоруси – литовці – українці: наші вороги – чи друзі?” уперше з’явилася у Варшаві в 1983 р. польською мовою, а потім у 1985 р. у Лондоні та 1986 р. у Мюнхені – українською. Автор у ретроспективному плані розглядає взаємини чотирьох народів, намагаючись при цьому бути об’єктивним. Ці дослідження сприяли українсько-польському діалогу.

Свідченням нового бачення історії українсько-польських взаємин стали праці українських і польських науковців діаспори. Формуванню нової школи дослідження укра-

їнсько-польських відносин з урахуванням інтересів обох сторін сприяла діяльність в еміграції української наукової громади в Мюнхені та польського Літературного інституту й видавництва “Культура” в Парижі. Аналізуючи позицію польського кола, що згуртувалося навколо видавництва “Культура”, щодо нових шляхів висвітлення національно-культурної діяльності української громади в Польщі, польський історик В.Серчик на сторінках мюнхенського видання “Віднова” зазначав: “Польська історіографія у великому боргу перед населенням у справі ознайомлення з минулим і сучасним становищем українців у Польщі, оскільки політичні упередження, породжені конфліктами й тривалою антиукраїнською пропагандою, продовжують чинити переважний вплив на суспільну свідомість поляків” [15, с.170]. Саме завдяки роботі цієї незначної групи діаспорних інтелектуалів, яку представляли Й.Гедройц, В.Карпінський, Й.Стемповський, Ю.Мерошевський, Л.Унгер, були зроблені перші кроки в подоланні упередженості польського суспільства стосовно українців.

Бідність джерельної бази спостерігається в дослідженнях з історії української меншини в Польщі польського науковця А.Сороковського [59], автора статей лондонського часопису “Сучасність”. Центральне місце в його статтях займає релігійне життя українців. Автор часто використовує як основне джерело з досліджуваних питань публікації “Нашого слова” без належного їх аналізу.

Унаслідок специфіки розвитку як української, так і польської історичної науки за кордоном, більшість публікацій діаспорних авторів, присвячених аналізу становища української меншини в Польщі, характеризуються обмеженою джерельною базою, однак як перші праці із цієї теми, що позбавлені ідеологічного забарвлення, вони стали основою подальших досліджень зазначеної проблеми в сучасній Україні та Польщі.

Нинішня польська історіографія з досліджуваної проблеми є різноманітною. Це зумовлено зростанням інтересу до минулого польського українства й багаторічними традиціями її вивчення. Вагомий внесок у дослідження національно-культурного життя українського населення в Польщі 1947–1989 рр. зробили польські науковці українського походження Р.Дрозд, І.Галагіда, Є.Місило, Я.Сирник, Б.Гук, С.Заброварний.

Особливу цікавість являють наукові опрацювання Р.Дрозда. Окрім низки публікацій, що відображають різні аспекти життя українців Польщі після акції “Вісла” [25, с.216–230], його авторству належить монографія, у якій здійснено комплексний аналіз політики польської комуністичної влади щодо українського населення в 1944–1989 рр. На основі об’ємної джерельної бази Р.Дрозд намагається з’ясувати причини, перебіг і наслідки діяльності влади, її вплив на національно-культурне життя українців, ставлення українського населення до урядової політики в національній сфері. Монографія побудована за хронологічним принципом. Її поділ на розділи обґрунтований зміною політичної ситуації в ПНР упродовж окресленого періоду [26].

Інші публікації автора мають вужчі хронологічні межі. Серед них монографія “Дорога на захід: осадництво українського населення на західних та північних землях Польщі в рамках акції «Вісла»”, яка відображає становище українських переселенців після акції “Вісла”, з’ясовує особливості господарського життя на нових місцях проживання, побутові умови, ставлення до українців місцевого населення [25].

Дослідженню історії української меншини в Польщі все своє життя присвятив І.Галагіда. Особливістю його робіт є наявність широкої джерельної бази, яка включає не лише загальнодоступні архівні документи, а й матеріали польських спецслужб і закритих католицьких архівів. Клопітка праця в архівах автора принесла грандіозні результати у вигляді монографій, які стали в польському суспільстві бестселерами. Найбільшого успіху він досяг у створенні біографічних наукових праць і при написанні публікацій регіонального характеру. Так, унікальні відомості про особливості боротьби польської комуністичної та радянської влади з українським націоналістичним підпіллям у 1950–1954 рр. містить монографія “Провокація Зенона” [34], а вся складність ре-

лігійного життя українців, постійне прагнення українських греко-католиків до відновлення своєї церкви постає на сторінках біографічної наукової праці І.Галагіди про видатну постать в українській громаді в часи ПНР о. В.Гриника [35]. Регіональну специфіку політики польської комуністичної влади щодо українського населення Гданського воєводства встановлено в низці публікацій автора [33; 36].

Значний матеріал було отримано в процесі опрацювання монографії Я.Сирника, присвяченої аналізу Українського суспільно-культурного товариства (УСКТ), української громадської організації, що діяла в ПНР у 1956–1989 рр. Створення товариства, згідно із статутом, передбачало широке залучення українців до соціально-економічного, громадсько-політичного життя Польщі, до співробітництва з поляками. Однак неодноразово це товариство виконувало функції представника та захисника інтересів українців перед владою. Монографія Я.Сирника допомагає встановити роль УСКТ у національно-культурному житті українців, у боротьбі за свої права у сфері шкільництва, свободи віровизнання, місця проживання, дотримання власних традицій [63].

Значні досягнення у вивченні історії польського українства є заслугою діяльності Об'єднання українців у Польщі. З моменту створення в 1991 році його діячі докладали максимум зусиль для поширення історичних знань про українців серед польського суспільства, таким чином сприяючи налагодженню українсько-польських відносин. Основними трибунами для наукових публікацій, що відображають різні аспекти життя української громади в комуністичній Польщі, стали часопис “Український альманах” і газета “Наше слово”. Тут ми знаходимо матеріали про зародження УСКТ, минуле та перспективи українського шкільництва, вивчення діяльності окремих українських художніх колективів. Так, з'ясувати роль провідних постатей української меншини в тогочасному житті своїх одноплемінників допомагають публікації С.Заброварного [7; 8; 67] і М.Сивіцького [16–21].

На сторінках “Українського альманаху” досить широко представлені дослідження регіональної історії української меншини в ПНР. На основі публікацій С.Беня [1–4], М.Козака [9; 10], Б.Гука [5; 6], Я.Сирника [61; 62], М.Сивіцького [20] можливо виокремити особливості не лише реалізації національної політики в тих чи інших місцевостях, а й умов проживання українців, форм їхньої громадської активності. Крім того, матеріал регіонального характеру часто використовувався під час роботи над дисертацією як ілюстрація певних узагальнень і висновків автора.

Наступну групу представляють праці польських істориків загального характеру, що присвячені дослідженню регіональної специфіки національної політики влади в ПНР. До них належать публікації Й.Басти з аналізом життя національних меншин Жешувщини в перші повоєнні роки [22], а також статті Й.Яворницької з характеристикою громадської діяльності українців на Любуських землях [40]. Огляд пропагандистської літератури, яку використовували для формування негативного стереотипу українців у часи ПНР, містять публікації Г.Мотики [13] і М.Кміта [42; 43]. Окремі наукові розробки польських істориків допомогли з'ясувати головні поняття та територіальні межі дослідження. Зокрема, стаття Й.Ясінського розкриває методологічні основи використання поняття “повернуті землі” [39].

Трагічним сторінкам історії української громади в Польщі присвячені публікації К.Мірошевського [48], Є.Місило [12; 49], Л.Камінського [41] про табір праці в Явожні, де були ув'язнені українці, що підозрювалися в антидержавній діяльності. Як доводять науковці, більшість таких звинувачень не мали під собою реального підґрунтя й часто використовувалися для залякування українського населення та прискорення їхнього переселення на західні й північні землі країни.

Значний масив наукової літератури в Польщі присвячений проблемам функціонування релігійних структур в умовах комуністичного режиму. Це як загальні праці з історії церковно-державних відносин у ПНР, так і низка публікацій, що проливають

світло на становище українських греко-католиків і православних в умовах національної та релігійної ізоляції. Так, позиція греко-католицької церкви (ГКЦ) щодо переселення українського населення відображена в публікаціях Д.Іванечка [37; 38], А.Скаліка [58], параметри релігійного життя українців у ПНР устанавлюються в статтях Т.Марциняка [47], С.Набиванця [50], Б.Пацтви [51], С.Стемпеня [60]. Загальну картину діяльності ГКЦ в умовах відсутності церковної структури та переслідування влади відображають монографії Є.Місило [11], І.Гарасима [14], В.Воєводи [66]. Намагання використати Польську автокефальну православну церкву (ПАПЦ) для остаточного знищення греко-католицького обряду в Польщі аналізує Й.Феленчак [31]. Порівняльний аналіз цих наукових праць дозволяє виділити основні тенденції релігійного життя українського населення в ПНР, закономірності релігійної політики польської комуністичної влади та їхню специфіку відносно ГКЦ і ПАПЦ.

Вивченню історії польського українства сприяють регулярні контакти між науковцями обох країн, конференції, симпозиуми. Для налагодження наукового діалогу важливе значення мало проведення низки семінарів “Україна – Польща: важкі питання”. Рішення про організацію цих міжнародних зустрічей було прийняте на конференції в м. Подкова Лесна поблизу Варшави в 1996 р., де група українських і польських істориків вирішила ґрунтовно й фахово опрацювати документи та матеріали з історії українсько-польських стосунків напередодні, під час і після завершення Другої світової війни. Організаторами семінарів у різний час були Академія національної оборони, Зв’язок українців у Польщі, громадський осередок “Карта”, Інститут національної пам’яті (Польща) і Волинський державний університет ім. Лесі Українки.

Унаслідок проведення 12-ти семінарів у 1997–2006 рр., було нагромаджено величезний і вкрай важливий фактографічний матеріал та інтерпретаційні оцінки, які знаменували певне зближення позицій українських і польських істориків у поглядах на найбільш дратівливі проблеми українсько-польських взаємин, зокрема, і питання акції “Вісла” і подальшої долі польського українства. Результатом спільної роботи українських і польських істориків стало унікальне видання 11 томів матеріалів семінарів під однойменною назвою. Матеріали, що проливають світло на проблеми української громади в ПНР, опубліковані переважно у восьмому, дев’ятому й одинадцятому томах видання [53–55].

Проблеми взаємин двох східноєвропейських народів, перспективи майбутніх спільних відносин обговорювалися також на інших міжнародних конференціях, таких як “Україна – Польща: історична спадщина і суспільна свідомість” (м. Кам’янець-Подільський, 1992) і “Українсько-польські відносини в Галичині в ХХ ст.” (м. Івано-Франківськ, 1996). Неупереджено осмислити уроки минулого, виробити нові принципи взаємного порозуміння, забезпечити збереження етнічної ідентифікації українців у Польщі – такі завдання стояли в центрі уваги учасників міжнародних науково-практичних конференцій: “Українсько-польські відносини в ХХ столітті: державність, суспільство, культура” (м. Тернопіль, 1999), “Українсько-польські відносини сьогодні: потреба “перезавантаження” чи продовження?” (м. Яремче, 24–26 вересня 2010 р.).

Огляд історіографії засвідчує перевагу політичних аспектів вивчення досліджуваної проблеми. У той час, коли більшість публікацій українських і польських істориків, присвячені аналізу національної політики польської комуністичної влади щодо українського населення, то національно-культурна сфера життя українців, їхнє сприйняття урядових заходів, боротьба за свої права сьогодні залишаються поза увагою наших істориків.

1. Бень С. Бані Мазурські та околиці / С. Бень // Український альманах. – Варшава : Тирса, 1997. – С. 267–268.
2. Бень С. Педагогічний ліцей у Бартошицях / С. Бень // Український альманах. – Варшава : Тирса, 1997. – С. 276–282.
3. Бень С. Початкова школа в Сагнітах / С. Бень // Український альманах. – Варшава : Тирса, 1997. – С. 270–276.

4. Бень С. Початкова школа в Ярошівці / С. Бень // Український альманах. – Варшава : Тирса, 1997. – С. 269–270.
5. Гук Б. Два відродження. Порівняльний аналіз українських відроджень 1956 і 1990 років / Б. Гук // Наше слово. – 1999. – № 12–13. – С. 4.
6. Гук Б. Ситуація української людності Володарського повіту в 1944–1945 рр. / Б. Гук // Наше слово. – 2007. – № 50 (2628). – 16 грудня.
7. Заброварний С. Відродження українського шкільництва (1952–1958 рр.) / С. Заброварний // Український альманах. – Варшава : Тирса, 1997. – С. 257–261.
8. Заброварний С. Перший голова УСКТ / С. Заброварний // Український альманах. – Варшава : Тирса, 1996. – С. 244–257.
9. Козак М. Пом'яни, Господи, душі слуг Твоїх / М. Козак. – Львів : Свічадо, 2002. – 280 с.
10. Козак М. Українські класи Перемишльського ліцею / М. Козак // Український альманах. – Варшава : Тирса, 1997. – С. 114–127.
11. Місило Є. Греко-католицька церква у Польщі (1944–1947) / Є. Місило // Україна і Польща між минулим і майбутнім / [упоряд. А. Павлишин]. – Львів : Фенікс, 1991. – С. 104–106.
12. Місило Є. Жертви Явожно / Є. Місило // Україна і Польща між минулим і майбутнім. – Львів : Фенікс, 1991. – С. 24–36.
13. Мотика Г. Історіографія народної Польщі про польсько-українські взаємовідносини в 1939–1956 рр. / Г. Мотика // Матеріали IV міжнар. конгресу українців [“Доповіді і повідомлення. Історія. Ч. 2 : ХХ століття”], (Одеса, 26–29 серп. 1999 р.) / Міжнародна асоціація українців, Ін-т історії України НАН України. – Одеса ; К. ; Львів, 1999. – С. 85–90.
14. о. Гарасим І. Греко-католицька Церква у Польщі після II світової війни / о. І. Гарасим // Календар благовіста. – 1999. – С. 56–72.
15. Серчик В. Україна та українські землі в дослідженнях польської історичної науки / В. Серчик // Віднова. – Мюнхен, 1986. – Т. 4. – С. 169–182.
16. Сивіцький М. Геноцид під цензурою / М. Сивіцький // Український альманах. – Варшава : Тирса, 1996. – С. 60–63.
17. Сивіцький М. Ольга Зіновія Васильків / М. Сивіцький // Український альманах. – Варшава : Тирса, 1996. – С. 173–182.
18. Сивіцький М. Оля в УСКТ / М. Сивіцький // Український альманах. – Варшава : Тирса, 1996. – С. 96–100.
19. Сивіцький М. Петро Доманчук / М. Сивіцький // Український альманах. – Варшава : Тирса, 1996. – С. 104–106.
20. Сивіцький М. Українське шкільне питання в документах Міністерства освіти в 1952 р. / М. Сивіцький // Український альманах. – Варшава : Тирса, 1997. – С. 384–392.
21. Сивіцький М. Українці на Ряшівщині 1952 року / М. Сивіцький // Український альманах. – Варшава : Тирса, 1997. – С. 90–93.
22. Basta J. Mniejszości narodowe na Rzeszowszczyźnie 1945–1946 / J. Basta // Pracy historyczno-archiwalne. – 1994. – Т. II. – S. 177–189.
23. Blum I. Z dziejów Wojska Polskiego w latach 1945–1948 / Ignacy Blum. – Warszawa : Barbara, 1968. – 244 s.
24. Czapla J. Korpus Bezpieczeństwa Wewnętrznego w latach 1944–1965 / J. Czapla // Wojskowy Przegląd Historyczny. – 1965. – № 3. – S. 88.
25. Drozd R. Droga na zachód: osadnictwo ludności ukraińskiej na ziemiach zachodnich i północnych Polski w ramach akcji “Wisła” / Roman Drozd. – Warszawa : Tyrsa, 1997. – 328 s.
26. Drozd R. Polityka władz wobec ludności ukraińskiej w Polsce w latach 1944–1989 / Roman Drozd. – Warszawa : Tyrsa, 2001. – 380 s.
27. Drozd R. Życie religijne ludności ukraińskiej w Polsce w latach 1944–1956 / R. Drozd // Przegląd Zachodniopomorski. – 2004. – Z. 1. – S. 77–93.
28. Drozd R. Ukraińcy w najnowszych dziejach Polski (1918–1989) / R. Drozd. – Słupsk ; Warszawa, 2000. – Т. I. – 240 s.
29. Drozd R. Ukraińcy w najnowszych dziejach Polski (1918–1989) / R. Drozd. – Warszawa, 2005. – Т. II : Akcja “Wisła”. – 214 s.
30. Drozd R. Ukraińcy w najnowszych dziejach Polski (1918–1989) / R. Drozd. – Słupsk, 2007. – Т. III : Akcja “Wisła”. – 288 s.
31. Felenczak J. Prawosławna diecezja Przemysko-nowosądecka: historia i współczesność / J. Felenczak // Poprzez stulecia. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Antoniami Podrazie w 80 rocznicę Jego urodzin / [red. D. Czerniej]. – Kraków : Astra, 2000. – S. 205–211.
32. Gerhard J. Dalsze szczegóły walk z bandami UPA i WIN na południowo-wschodnich obszarach Polski / J. Gerhard // Wojskowy Przegląd Historyczny. – 1959. – № 3/12. – S. 305–335.
33. Hałagida I. Pierwsze lata Ukraińców na zachodnich i północnych ziemiach Polski po przesiedleniu w ramach akcji “Wisła” / I. Hałagida // Akcja “Wisła” ; [red. J. Pisulińskiego]. – Warszawa : IPN, 2003. – S. 125–142.
34. Hałagida I. Prowokacja “Zenona” / Igor Hałagida. – Warszawa : IPN, 2005. – 318 s.
35. Hałagida I. “Szpieg Watykanu” / Igor Hałagida. – Warszawa : IPN, 2008. – 648 s.

36. Hałagida I. Ukraińcy w Województwie Gdańskim w latach 1947–1956 / I. Hałagida // *Polska i Ukraina po II wojnie światowej* / [red. W. Bonusiaka]. – Rzeszów, 1998. – S. 59–76.
37. Iwaneczko D. Przysięgi wierności dochowam. Wysiedlenia Ukraińców a Kościół greckokatolicki w Polsce 1944–1947 / D. Iwaneczko // *Więź*. – 2002. – № 6. – S. 91–105.
38. Iwaneczko D. Wysiedlenia Ukraińców a Kościół greckokatolicki w Polsce (1944–1947) / D. Iwaneczko // *Akcja “Wisła”* / [red. J. Pisulińskiego]. – Warszawa : IPN, 2003. – S. 142–152.
39. Jasiński J. Kwestia pojęcia Ziemi Odzyskane / J. Jasiński // *Ziemia Odzyskane – Ziemia Zachodnie i Północne 1945–2005: 60 lat w granicach Państwa polskiego* / [red. A. Saksona]. – Poznań, 2006. – S. 15–25.
40. Jawornicka A. Mniejszość ukraińska na ziemi Lubuskie w systemie mono- i policentrycznym / A. Jawornicka // *Rocznik Lubuski*. – 2003. – T. XXIX. – Cz. 1. – S. 259–279.
41. Kamiński Ł. Obóz Jaworzno: ukraiński etap / Ł. Kamiński // *Akcja “Wisła”* ; [red. J. Pisulińskiego]. – Warszawa : IPN, 2003. – S. 174–176.
42. Kmita M. Propaganda antyukraińska i kształtowanie negatywnego stereotypu Ukraińca w czasach PRL / M. Kmita // *Problemy Ukraińców w Polsce po wysiedleńczej akcji “Wisła” 1947 roku* / [red. W. Mokrego]. – Kraków : Szwaipolt Fiol, 1997. – S. 284–291.
43. Kmita M. Wpływ akcji “Wisła” na życie Ukraińców w PRL / M. Kmita // *Problemy Ukraińców w Polsce po wysiedleńczej akcji “Wisła” 1947 roku* / [red. W. Mokrego]. – Kraków : Szwaipolt Fiol, 1997. – S. 273–284.
44. Kolbuszewski J. *Kresy* / Jacek Kolbuszewski. – Wrocław : TPPW, 1995. – 256 s.
45. Kwilecki A. *Łemkowie. Zagadnienia migracji i asymilacji* / Andrzej Kwilecki. – Warszawa : PAN, 1974. – 319 s.
46. Kwilecki A. *Zagadnienia stabilizacji Łemków na Ziemiach Zachodnich* / A. Kwilecki // *Przegląd Zachodni*. – 1966. – № 6. – S. 23–29.
47. Marciniak T. Religijność greckokatolicka. Mazurskie przejawy niecodziennego życia / T. Marciniak // *Nomos*. – 1998. – № 22/23. – S. 135–155.
48. Miroszewski K. Centralny Obóz Pracy Jaworzno. Podobóz ukraiński (1947–1949) / Kazimierz Miroszewski. – Katowice : Śląsk, 2001. – 200 s.
49. Misiło E. Ukraińcy w obozie koncentracyjnym w Jaworznie 1947–1949 / E. Misiło // *Historia martyrologii więźniów obozów odosobnienia w Jaworznie 1939–1956* / [red. K. Miroszewski]. – Jaworzno, 2002. – S. 58–70.
50. ks. Nabywaniec S. Spojrzenie na losy Kościoła greckokatolickiego na Ukrainie w latach 1939–1989 / ks. S. Nabywaniec // *Poprzez stulecia. Księga pamiątkowa ofiarowana Profesorowi Antoniami Podrazie w 80 rocznicę Jego urodzin* / [red. D. Czerskiej]. – Kraków : Astra, 2000. – S. 331–340.
51. Pactwa B. Kościół greckokatolicki i jego rola w życiu społeczności Ukraińców w Polsce / B. Pactwa // *Grupa etniczna. Regoin. Tożsamość kulturowa* / [red. M. Dziwiarskiego]. – Katowice : Instytut Socjologii, 1997. – S. 67–77.
52. Podlaski K. (Skaradziński B.). Litwini, Białorusini, Ukraińcy – nasi wrogowie czy bracia? / Kazimierz Podlaski (Bohdan Skaradziński). – Białystok : Versus, 1990. – 197 s.
53. *Polska – Ukraina: trudne pytania : materiały VIII międzynarodowego seminarium historycznego [“Stosunki polsko-ukraińskie w latach II wojny światowej”]*, (Warszawa, 6–8 listopada 2000 r.) / Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej, Związek Ukraińców w Polsce. – Warszawa : KARTA, 2000. – T. 8. – 324 s.
54. *Polska – Ukraina: trudne pytania : materiały IX międzynarodowego seminarium historycznego [“Stosunki polsko-ukraińskie w latach II wojny światowej”]*, (Warszawa, 6–10 listopada 2001 r.) / Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej, Związek Ukraińców w Polsce. – Warszawa : KARTA, 2001. – T. 9. – 455 s.
55. *Polska – Ukraina: trudne pytania : materiały XII międzynarodowego seminarium historycznego [“Stosunki polsko-ukraińskie w latach II wojny światowej”]*, (Toruń, 11–12 października 2006 r.) / Instytut Pamięci Narodowej. – Warszawa : IPN, 2009. – T. 11. – 212 s.
56. Pudło K. *Dzieje Łemków po Druhej wojnie światowej (zarys problematyki)* / K. Pudło // *Łemkowie w historii i kulturze Karpat*. – Rzeszów, 1992. – S. 357–363.
57. Pudło K. *Łemkowie. Proces wrastania w środowisko Dolnego Śląska 1947–1985* / Kazimierz Pudło. – Wrocław : Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, 1987. – 197 s.
58. Skalik A. Kościół greckokatolicki w Polsce po II wojnie światowej – zmiany w strukturze i przestrzeni geograficznej / A. Skalik // *Peregrinus cracoviensis*. – 2001. – Z. 12. – S. 83–99.
59. Sorokowski A. *Ukrainian Catholics and Orthodox in Poland and Czechoslovakia* / A. Sorokowski. – Cambridge (Massachusetts), 1988. – 261 p.
60. Stępień S. Kościół greckokatolicki w Polsce po II wojnie światowej i w czasach współczesnych (do roku 1998) / S. Stępień // *Polska – Ukraina. 1000 lat sąsiedztwa*. – Przemyśl : PWIN, 1998. – T. 4. – S. 339–370.
61. Syrnyk J. *Ludność ukraińska na Dolnym Śląsku (1945–1989)* / Jarosław Syrnyk. – Wrocław : GAJT, 2007. – 304 s.
62. Syrnyk J. *Szkołniztwo w języku ukraińskim na Dolnym Śląsku w latach 1952–1989* / J. Syrnyk // *Śląski Kwartalnik Historyczny “Sobótka”*. – 1995. – № 1/2. – S. 91–109.
63. Syrnyk J. *Ukraińskie Towarzystwo Społeczno-Kulturalne (1956–1990)* / Jarosław Syrnyk. – Wrocław : GAJT, 2008. – 515 s.

64. Szcześniak W. Droga do nikąd. Działalność Organizacji Ukraińskich Nacjonalistów i jej likwidacja w Polsce / W. Szcześniak, Z. Szota. – Warszawa : Wyd. MON, 1973. – 587 s.
65. Winnicki M. Osadnictwo ludności ukraińskiej w województwie olsztynskim / Marek Winnicki. – Olsztyn, 1985. – 167 s.
66. Wojewoda Z. Zarys historii Kościoła Greckokatolickiego w Polsce w latach 1944–1989 / Zbigniew Wojewoda. – Kraków : Nowos, 1994. – 125 s.
67. Zabrowarny S. Geneza i początki działalności UTSK / S. Zabrowarny // Zeszyty Naukowe Instytutu Nauk Politycznych UW. – 1991. – Z. 16. – S. 45–57.
68. Zieliński L. Reforma rolna i osadnictwo Województwa Gdańskiego w latach 1945–1947 / Leon Zieliński. – Gdańsk, 1965. – 322 s.

В статті на базі изучения широкого круга літератури раскрыто состояние наукой разработки вопроса национально-культурной деятельности украинцев в Польше. В частности, охарактеризованы работы польских историков коммунистических времен о положении украинского меньшинства послевоенного периода, проанализированы работы польских ученых диаспоры и современных историков.

Ключевые слова: национально-культурная деятельность украинцев, украинское меньшинство, польская историография, диаспора.

The article is based on the study of a wide range of literature reveals the scientific development of national-cultural activities of Ukrainian in Poland. In particular, the work of Polish historians described the communist era on the situation of the Ukrainian minority postwar era, analysis of the Polish diaspora scholars and modern historians.

Key words: national-cultural activities of Ukrainian, the Ukrainian minority, the Polish historiography, Diaspora.

УДК 930.1:636 (477.83/.86)

ББК 63.5 (4 Укр)

Андрій Випасняк

ТРАДИЦІЙНЕ СКОТАРСТВО УКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ (90-ті рр. ХІХ – 30-ті рр. ХХ ст.): МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті розглянуто методологічні засади дослідження проблематики традиційного скотарства українського населення Східної Галичини (90-ті рр. ХІХ – 30-ті рр. ХХ ст.). Подано наукові розробки передових учених щодо методів і методології дослідження зазначеної тематики.

Ключові слова: Східна Галичина, традиційне скотарство, методологія.

Методологія будь-якого дослідження ґрунтується на принципах наукової об'єктивності, історизму та критичного аналізу опрацьованих джерел. З огляду на відзначене, ми виходимо з того, що розвиток скотарства як вторинної галузі традиційного господарства Східної Галичини в кінці ХІХ – 30-х рр. ХХ ст. був об'єктивно залежним від загальноісторичних процесів і соціально-економічного розвитку цього регіону.

Основи господарської культури українського населення Східної Галичини сформувалися давно. Упродовж століть на досліджуваній нами території склалися, розвивалися і функціонували різні системи господарства. Багатогранність таких форм і культурно-історичні традиції місцевого населення визначалися як кліматично-екологічними умовами, так й етнокультурними та етносоціальними процесами. Останні два фактори генези скотарства українського населення Східної Галичини зумовлені й складними процесами інтеграції локальних культур етнографічних груп у певну етнокультурну спільність. Відтак вивчення особливостей традиційного скотарства потребує вирішення низки важливих проблем теоретичного та практичного характеру, які в загальнотеоретичному плані порушують питання походження традиційного скотарства, становлення його основних форм і типів, шляхів доместикації та поширення порід худоби [18; 34; 40; 44].

Дослідження теми тісно пов'язане як із загальнотеоретичними аспектами скотарства, так з особливостями традиційної культури українського населення Східної Гали-